

ΣΟΦΗ ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ: 15.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Το κορίτσι απ' τη Σαμψούντα**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Σόφη Θεοδωρίδου
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Άννα Μαράντη
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Κατερίνα Δημοπούλου
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ελένη Σταυροπούλου

© Σόφη Θεοδωρίδου, 2014

© Φωτογραφίας εξωφύλλου: Shelby Robinson/Arcangel Images,
Hulton-Deutsch Collection/Corbis/Smart Magna

© Φωτογραφίας οπισθοφύλλου: Solita Solano/
National Geographic Society/Corbis/Smart Magna

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2014

Πρώτη έκδοση: Μάρτιος 2014, 15.000 αντίτυπα

ISBN 978-618-01-0471-4

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοαντύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοΐου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομυχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiou Str.
144 52 Metamorfoosi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

ΣΟΦΗ ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ

Το κορίτσι απ' τη Σαμψούντα

*Στη μνήμη
των παππούδων
και των γιαγιάδων μου*

*Άβουλα τη Θεού,
φύλλον 'κι λαΐσκεται.*

*(Χωρίς τη θέληση του Θεού,
φύλλο δε σαλεύει.)*

Ποντιακό γνωμικό

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Ο ξένος

Ο καλπασμός ηχούσε γοργός πάνω στον χωματόδρομο, καθώς ο ξένος ζύγωνε στην πόλη. Οι νοτισμένες άκριες και οι γεμάτες νερό λακκούβες μαρτυρούσαν τη βροχή που είχε ξεσπάσει το προηγούμενο απόγευμα και είχε κρατήσει σχεδόν μέχρι το βράδυ, μουσκεύοντας τα πάντα. Ο λαμπερός ήλιος του Μάη εκείνο το απομεσήμερο του 1919 δεν είχε καταφέρει ν' απορροφήσει την υγρασία απ' τον αέρα, συχνό φαινόμενο για το κλίμα της περιοχής, είχε χαρίσει όμως στην ατμόσφαιρα εκπληκτική διαύγεια.

Φτάνοντας στη στροφή του δρόμου, ο καβαλάρης τράβηξε τα γκέμια και περιόρισε τον καλπασμό του αλόγου σε μικρό τριποδισμό. Η «νύμφη του Πόντου» φάνηκε πια στον ορίζοντα, ξαπλωμένη μπροστά στη θάλασσα, ντυμένη σεμνά στα σκουροπράσινα χρώματα των δέντρων. Φοίνικες, ελαιόδεντρα και κυπαρίσσια διασπούσαν το καφεκόκκινο από τα κεραμίδια των σπιτιών, που ακόμη κι από τόσο μακριά φάνταζαν περιποιημένα, γεροχτισμένα και όμορφα. Άλλα χαμηλά και ταπεινά, κι άλλα διώροφα ή τριώροφα, κανονικά αρχοντικά και επαύλεις. Ανάμεσά τους ανάκατοι οι τρούλοι των εκκλησιών, οι μυτερές κορυφές των καμπαναριών και των τεμενών και η πολύ ψηλότερη του ρολογιού ξεχώριζαν κόντρα στο γαλανό του ουρανού. Έσφιξε γερά το χαλινάρι, και το κατάμαυρο φαρί κοκάλωσε και στάθηκε λαχανιασμένο όσο ο αναβάτης απένιζε τη Σαμφούντα, περιμένοντας υπομονετικά. Έδειχνε κουρασμένο κι αυτό, όπως κι εκείνος, από το πολύωρο ταξίδι, ενώ στα τελευταία χιλιόμετρα

το ένα πόδι του σκόνταφτε τακτικά στον χωματόδρομο, χάνοντας τον ρυθμό του.

Κοίταξε την πόλη αρκετή ώρα, προσέχοντας συνάμα τα κοπάδια των ζώων που βοσκούσαν στο τσαϊρι και τις φιγούρες των βοσκών που είχαν αράξει κάτω απ' τα βαθύσκιωτα δέντρα. Ένα μικρό αγόρι, που έτρεχε κυνηγώντας μια γελάδα, γλίστρησε στις σβουνιές, έπεσε κι ύστερα σηκώθηκε κι άρχισε να χοροπηδά θυμωμένο, φωνάζοντας στα τουρκικά. Οι φωνές έφτασαν αχνά στ' αυτιά του και χαμογέλασε, ρίχνοντας τη ματιά τώρα στον κατάφυτο χαμηλό λόφο παραπάνω. Μέτρησε με σίγουρο βλέμμα την απόσταση και, παίρνοντας επιτόπου την απόφαση, έστρεψε το ζώο στο μονοπάτι που οδηγούσε εκεί.

Κάποια στιγμή ξεκαβαλίκεψε και, τραβώντας το άλογο απ' το χαλινάρι, χώθηκε ανάμεσα στη βλάστηση. Αισθανόταν απεγνωσμένα την ανάγκη, προτού πατήσει το πόδι του στη Σαμφούντα, να μείνει για λίγο ολομόναχος και να ξεθάψει τις αναμνήσεις απ' το σεντούκι που τις είχε παραχώσει εδώ και χρόνια: στην ουσία τις αναμνήσεις των γονιών του, αφού ο ίδιος δε θυμόταν το παραμικρό απ' τον γενέθλιο τόπο.

Προχώρησε στο δάσος κάτω απ' τα θηριώδη δέντρα και το καταπράσινο πλέγμα των φύλλων. Κάποιο ποταμάκι κελάρυζε λίγο πιο κει, άκουγε ήδη το μουρμουρητό του να ταράζει τη σιωπή που κυριαρχούσε. Ούτε μουγκανητά ζώων είχε εδώ, ούτε φωνές ανθρώπων. Μονάχα οι ήχοι της φύσης, που σάλευε ολοζώντανη γύρω του. Ανάσανε με αγαλλίαση. Ήταν άραγε ιδέα του ή πράγματι είχε άλλη αίσθηση ο αγέρας;

Έλεγε τις σπλές στα μπροστινά πόδια του αλόγου, καθώς δε συνήθιζε να σκοντάφτει, όσο κουρασμένος κι αν ήταν ο επιβήτοράς του, και διαπίστωσε πως ένα μικρό πετραδάκι είχε σφηνώσει στη δεξιά οπλή. Έβγαλε τον σουγιά από την τσέπη του, τον άνοιξε κι έσπρωξε με τη μυτερή του άκρη το χαλίκι. Έπειτα άφησε το άλογο να βοσκά ελεύθερο και, αφήφώντας την υγρασία στο έδαφος, έβγαλε το καπέλο και ξάπλωσε πάνω στο φρέσκο γρασίδι, βάζοντας τα μπράτσα προσκεφάλι.

Το βλέμμα του ταξίδεψε για λίγο στο καταπράσινο βελούδο που τον περικύκλωνε κι έπειτα σφράγισε τα βλέφαρα και βυθίστηκε στις αναμνήσεις, αφήνοντας το απαλό θρόισμα των φύλλων να τις καλωσορίσει και να τις συνοδέψει, καθώς ανασταίνονταν. Εδώ λοιπόν είχε αρχίσει το ταξίδι της η ύπαρξή του. Σε τούτο τον τόπο. Προσπάθησε να αισθανθεί τις δονήσεις του πάτριου εδάφους κάτω απ' τη γεροχτισμένη πλάτη του κι ήταν σαν να ένιωσε βελόνες να διαπερνούν τη σπονδυλική του στήλη, γεμίζοντας τα μάτια του υγρές σταλαγματιές. Τόσες ζωές, τόσος αγώνας, τόσα όνειρα και τώρα πια μονάχα αυτός ζωντανός. Εντάξει, κι η μαρμαμένη θεία Ελισσώ...

Κάτι τάραξε τις σκέψεις του, υποχρεώνοντας τα μάτια του ν' ανοίξουν. Έστησε αντί ενοχλημένος ναι, δεν έκανε λάθος, κάποιος σιγομουρμούριζε ένα τραγούδι ή, μάλλον, κάποια. Κοριτσιίστικη ήταν η φωνή, και το τραγούδι, αν και δεν έπιανε λόγια, έσταζε λύπη μέσα από τη μελωδία που το συνόδευε.

Ο ήχος τον ανατρίχιασε και, γεμάτος περιέργεια πια, σηκώθηκε αθόρυβα, γυρεύοντας να εντοπίσει την πηγή του. Δε χρειάστηκε να ψάξει πολύ. Το κορίτσι βρισκόταν στο ξέφωτο λίγο παραπέρα, καθισμένο ανακούρκουδα, και χάιδευε απαλά τα τρυφερά φύλλα κάποιου βοτάνου που κρατούσε, τραγουδώντας. Δίπλα της ένα καλάθι μισογεμάτο ήδη απ' αυτά έδειχνε πως είχε ώρα που τριγύριζε στο δάσος. Δε φαινόταν πάνω από δεκατεσσάρων χρόνων. Μέτρια στο ανάστημα, με εύθραυστο σκελετό, έμοιαζε κλαράκι έτοιμο να θρυμματιστεί στο φύσημα δυνατού αγέρα. Ντυμένη μ' ένα απλό σκούρο φόρεμα, είχε τα ανοιχτοκάστανα μαλλιά πλεγμένα σε χοντρή κοτσίδα, ριγμένα στην πλάτη. Ο ήλιος που τρूपωνε απ' τα φυλλώματα την έλουζε στο μελιχρό του φως, δημιουργώντας του την αίσθηση πως η εικόνα που αντίκριζε ήταν εξωπραγματική. Κατάλαβε πως δεν τον είχε αντιληφθεί, γιατί, παραδομένη ολότελα στη μελωδία που τη συνέπαιρνε, συνέχιζε να τραγουδά με μάτια μισόκλειστα. Οι νότες έλιωσαν την καρδιά του, και τα λόγια, παρότι δε γνώριζε την ποντιακή διάλεκτο στην οποία τραγουδούσε η κοπελίτσα και μόνο τη

λέξη «μάννα» ξεχώρισε, έντυσαν τον υπέροχο νοσταλγικό και θλιμμένο ήχο άψογα.

«...να μην εφόρνα μαύρααα...» Οι τελευταίες συλλαβές έσβησαν, κι αυτός με μάτια νοτισμένα δίσταζε να κινηθεί. Κύλησαν κάποια λεπτά κι ύστερα θρόισαν τα φύλλα καθώς σάλεψε, φανερώνοντας την παρουσία του. Εκείνη τινάχτηκε τρομαγμένη κι αμέσως οι παλάμες της πήγαν κι έκλεισαν πάνω στην καρδιά της.

«Εχπαράα κι εχάθα!»* τον μάλωσε ξέπνοη. Η απαλή φωνή της ήταν όμορφη, ένα τραγούδι από μόνη της.

«Σε τρώμαξα;» τη ρώτησε προχωρώντας μερικά βήματα και, βγαίνοντας απ' τις φυλλωσιές που τον μισόκρυβαν, στάθηκε μπροστά της. «Συγγνώμη, αλλά άκουσα άθελά μου το τραγούδι σου. Ήταν υπέροχο! Στη μάννα δεν αναφερόταν;»

Απέφυγε το βλέμμα του κι έσκυψε να πιάσει το καλάθι της.

«Ναι, στη μάννα...» ακούστηκε πνιχτή η φωνή της. Την είδε να παίρνει βαθιά ανάσα, καταβάλλοντας προφανώς προσπάθεια να κυριαρχήσει στα συναισθήματά της. «'κι είσαι απ' αδά! Δεν είσαι από εδώ», του είπε, σαν το πέτυχε, εγκαταλείποντας μετά την πρώτη φράση την ποντιακή διάλεκτο. Στην καθομιλουμένη ελληνική η φωνή της κυλούσε το ίδιο άνετα.

«Και είμαι, και δεν είμαι», της απάντησε διαφορούμενα και η απάντησή του γέννησε ένα μικρό χαμόγελο στα χείλη της. «Συγγνώμη και πάλι που σε τρώμαξα, μα το τραγούδι σου μου θύμισε τη μάννα μου. Τραγουδούσε υπέροχα κι εκείνη, σαν εσένα».

«Γιατί, τώρα δεν τραγουδά;» τον ρώτησε αποτολμώντας να τον κοιτάξει κατάματα. Πρώτη του φορά έβλεπε τέτοια μάτια κι έμεινε να τα παρατηρεί εντυπωσιασμένος. Δυο τόσο παράξενα μάτια! Το ένα πρασινογάλαζο και το άλλο γκριζογάλανο, σαν να ανήκαν σε διαφορετικά πλάσματα. «Πες μου!» επέμεινε η κοπελίτσα, σπάζοντας την παρατεινόμενη σιωπή.

«Δε ζει πια», μουρμούρισε αυτός, αποστρέφοντας το βλέμμα

* «Τρώμαξα πολύ!»

απ' τα δικά της και προσπαθώντας να μη δείξει την ταραχή που έσπειρε η ερώτηση μέσα του. «Έχει χρόνια που χάθηκε...»

Άκουσε την ταραγμένη ανάσα της κι αμέσως το χέρι της απλώθηκε αυθόρμητα κι ακούμπησε για λίγο το δικό του.

«Πονείς ακόμη, ε;» έκανε με κατανόηση. «Ο πόνος δεν τελειώνει, όσα έτη κι αν περάσουν. Πώς χάθηκε;»

«Αρρώστησε και... λίγες μονάχα μέρες στο κρεβάτι...» κατάπτε αργά το πικρό του σάλιο, «κι έσβησε.»

«Άμον αστράτευτον μωρόν έσνε στον πόνον...»

Την κοίταξε αμήχανος. Το πρόσωπό της στόλιζε τώρα ένα μελαγχολικό χαμόγελο και τα μάτια της έδειχναν έμπειρα, μάτια μεγάλης γυναίκας που είχε ζήσει κι είχε γευτεί κάθε λογής θλίψη. Ένωσε παράξενα, σαν να είχαν ξάφνου αντιστραφεί οι ρόλοι και είχε γίνει αυτή ενήλικας κι ο ίδιος έφηβος.

«Τι σημαίνει αυτό;»

«Σημαίνει ότι ήσουν άπειρος στον πόνο...»

Απόρησε πώς διαισθάνθηκε τούτο το κορίτσι, σχεδόν παιδί ακόμη, ότι αυτός ήταν ο μεγαλύτερος πόνος στη ζωή του, κι ας είχε προηγηθεί του θανάτου της μάνας εκείνος της Αιμιλίας. Παιδί ήταν κι ο ίδιος τότε και δεν τον είχε αγγίξει ιδιαίτερα, όπως ήταν χαμένος στις σκανταλιές και την ανεμελιά της παιδικής ηλικίας. Μα η απώλεια η δική της... Είχαν περάσει από κείνη τη μέρα πολλά χρόνια κι είχε γευτεί άπειρες λύπες, αλλά ο πόνος απ' τον δικό της χαμό έστεκε ακόμη μέσα του ολότελα διαφορετικός απ' τους υπόλοιπους. Κι αυτή όμως, μικρή κοπέλα, ποιος ξέρει τι είχε βιώσει για να του μιλά έτσι. Δεν ήταν ν' απορεί κανείς, αν αναλογιζόταν όσα είχαν υποχρεωθεί να ζήσουν τα τελευταία χρόνια οι Ρωμοί των μικρασιατικών παραλίων και του Πόντου. Από τη μέρα που η Τουρκία είχε συστρατευτεί στο πλευρό των Γερμανών και των συμμάχων τους, είχε τεθεί συντονισμένα πια σε εφαρμογή το σχέδιο εξόντωσης Ελλήνων και Αρμενίων. Ο ίδιος, βέβαια, χάρη στις λίρες του παππού του είχε αποφύγει τη μοίρα των υπολοίπων. Η σκέψη αυτή τον έκανε να νιώσει άβολα, κι ας μην μπορούσε να μαντέψει το κορίτσι τι σκεφτόταν.

«Κάποτε αποκτάς την εμπειρία», απάντησε κοφτά κι ύστερα, μαλακώνοντας τη φωνή του, ρώτησε: «Θα μου πεις πώς σε λένε;»
«Καλλιόπη».

«Από τη Σαμψούντα είσαι, Καλλιόπη;»

«Μα ναι!» Το χαμόγελο επέστρεψε στο χαριτωμένο της πρόσωπο. «Την Αμισό... Εις Αμισόν, σ' Αμισόν, Σαμψούν», πρόφερε τραγουδιστά. «Μας το 'λεγε η δασκάλα στο σχολείο... Το γνώριζες πως από κει ονομάστηκε Σαμψούντα;»

«Φυσικά», της απάντησε, προσπαθώντας να μη δείξει πως διασκέδαζε με το μάθημα που του έκανε. «Έχω κι εγώ κάποια σχέση μαζί της ή τουλάχιστον είχαν οι δικοί μου στο παρελθόν. Πού ξέρεις; Ίσως να κυλάει και αίμα Ποντίων μέσα μου!»

Το κελαρυστό της γέλιο τον έκανε να γελάσει κι αυτός. «'κι έ'εις», τον διαβεβαίωσε. «Δεν έχεις. Αν είχες, θα καταλάβαινες τη μιλιά μας...»

«Πάντως, δε μιλάς βλέπω μονάχα την ποντιακή...»

«Αμά... πώς όχι; Κι εγώ κι όλοι όσοι πηγαίνουν σχολείο. Φοιτούσα στο Παρθεναγωγείο πριν... Κανονικά θα το είχα τελειώσει, αλλά...» Η φωνή της έσβησε κι η θλίψη σκίασε πάλι για λίγο τα μάτια της. Ύστερα όμως, εντυπωσιάζοντάς τον με τη δύναμη της θέλησής της, απόδιωξε ό,τι ήταν αυτό που την πονούσε και συνέχισε: «Οι δάσκαλοι μας δίδασκαν στην κοινή ελληνική», του εξήγησε. «Έτσι κι εγώ, όπως και άλλοι, μπορώ και τη μιλώ. Μάλιστα γνωρίζω ακόμη και αρχαία, που μοιάζουν τόσο πολύ με τη λαλιά μας... Όμηρον!» περηφανεύτηκε.

«Απ' όσα μου λες, καταλαβαίνω πως αγαπούσες πολύ το σχολείο, Καλλιόπη».

«Το λάτρευα», παραδέχτηκε απλά κι έσκυψε ν' ακουμπήσει στο καλάθι το βοτάνι που τόση ώρα εξακολούθουσε να κρατά.

«Ήρθες εδώ να μαζέψεις χόρτα;»

«Βότανα... Αγροδέζμιν*... Όπως παλιά με τη μάνα...»

* Είδος άγριας μέντας.

Ο άντρας πήρε βαθιά ανάσα κι αισθάνθηκε τη μυρωδιά της μέντας να τρυπώνει στα ρουθούνια του. «Η μάνα σου...»

«Την έχασα· όπως εσύ τη δική σου... όχι, όμως, στο κρεβάτι του σπιτιού μας». Τα μάτια της αντάμωσαν γενναία τα δικά του και κοιτάχτηκαν για λίγο δίχως να μιλούν, νιώθοντας την κοινή απώλεια να τους ενώνει.

«Το βρίσκεις συνετό να τριγυρίζεις μονάχη στο δάσος;» ρώτησε τελικά ο ξένος, για ν' αποδιώξει την περίεργη αίσθηση που τον κυριεύσε όσο κοιτούσε τα παράξενα μάτια της. «Με τόσα που έχουν γίνει...»

«Έζησα πολλά. Δεν ξέρω τι άλλο έμεινε να μου συμβεί, αμά ό,τι είναι να έρθει θα έρθει», του απάντησε μοιρολατρικά. Γύρισε κατόπιν το βλέμμα στον ουρανό κι έσκυψε να πιάσει το καλάθι. «Πρέπει να φύγω όμως. Ο κύρης μου... Αντίο!»

Τον χαιρέτησε βιαστικά, αφήνοντας ατέλειωτη τη φράση της, κι εξαφανίστηκε γρήγορα αλαφροπατώντας, πριν προλάβει αυτός ν' ανταποδώσει τον χαιρετισμό. Τον ήχο των βημάτων της που έσβηναν ακολούθησε η σιωπή, που την απάλυνε μονάχα το ποταμάκι, συνεχίζοντας να κυλά στον ίδιο μονότονο ρυθμό. Απόμεινε με τη μαγική αίσθηση πως είχε την τύχη να συναντήσει μια νεαρή νύμφη του δάσους, που εξαφανίστηκε απρόσμενα, όπως εμφανίστηκε. Στάθηκε λίγο έτσι, μ' ένα αμυδρό χαμόγελο στα χείλη, ώσπου η πρώιμη κραυγή κάποιου γκιόνη τού θύμισε πως έπρεπε να βιαστεί. Έψαξε το άλογο, προσέχοντας πως ο ήλιος γλιστρούσε ήδη προς τη δύση. *Αν δε βιαστώ, θα με προλάβει το σούρουπο*, σκέφτηκε, καθώς έβγαινε πάλι στον δρόμο, και με γοργό καλπασμό άφησε το φαρί του να τον οδηγήσει στην πόλη, που οι κεραμιδένιες στέγες της χρύσιζαν τώρα στο χάδι του γερόμενου ήλιου.

Η Σαμψούντα, η αρχαία Αμισός, αποικία των Μιλησίων, φάνταζε μια ακμάζουσα πολιτεία. Οι κάτοικοί της, Τούρκοι, Έλληνες και πολλοί Ευρωπαίοι, έμποροι ή υπάλληλοι των Προξενείων και της μεγάλης της καπνοβιομηχανίας, πλημμύριζαν τους δρόμους, την ώρα που ο ξένος τούς διέσχιζε καβάλα στο άλογο. Κά-

ποιοι μαγαζάτορες έμπαζαν κοφίνια γεμάταπραμάτειες από το πεζοδρόμιο στα καταστήματα, τραβούσαν τα κεπέγια να κλείσουν κι ύστερα χαιρετιούνταν κι έπαιρναν τον δρόμο για τα σπίτια τους. Άλλοι φόρτωναν εμπορεύματα σε μουλάρια και γαϊδουράκια, που περίμεναν υπομονετικά στις εισόδους, ενώ νοικοκυρές κυνηγούσαν να συμμαζέψουν τα πουλερικά από τη μέση του δρόμου, να τα κλείσουν πια στο κοτέτσι, και σκυλιά γάβγιζαν δημιουργώντας πανδαιμόνιο. Μια ομάδα παιδιών σκόρπισε γρήγορα, αφήνοντας στη μέση το παιχνίδι, και ξεχύθηκε με αλαλητά στα σοκάκια πέρα από τον φαρδύ κεντρικό δρόμο.

Το κατάμαυρο αραβικό άτι τράβηξε πάνω του αρκετά βλέμματα θαυμασμού, καθώς πολλοί παρατήσαν στιδήποτε άλλο έκαναν, για να το χαζέψουν. Ο ξένος σταμάτησε κάποια στιγμή και ζήτησε στα τουρκικά οδηγίες πώς να φτάσει στις εγκαταστάσεις Ρεζί* από έναν ηλικιωμένο μαγαζάτορα, που με τα χέρια στη μέση θαύμαζε το φαρί του. Ο άνθρωπος τον καθοδήγησε πρόθυμα.

«*Αλλάχ παραπέρ ολσούν*»**, του ευχήθηκε πριν επιστρέψει στην ασχολία του κι ο βαβιλάρης συνέχισε την πορεία του, μέχρι που αντίκρισε το Μπεξεστένι, την κλειστή Αγορά της πόλης, όπως του είχε πει ο γέροντας, και λίγο αργότερα τις εγκαταστάσεις Ρεζί με τα κτίρια διοίκησης και τις απέραντες αποθήκες επεξεργασμένων καπνών και σιγαρέτων, που ήταν και ο τελικός προορισμός του.

Ο γεροδεμένος φύλακας του έφραξε τον δρόμο, μόλις ξεπέζεψε μπροστά στην κεντρική πύλη, κοιτάζοντάς τον καχύποπτα. Προχωρημένη ήταν η ώρα και δε δικαιολογούνταν αλισβερίσια για δουλειές. Οι περισσότεροι εργαζόμενοι είχαν ήδη αποχωρήσει.

«*Νε ιστίον;*»*** βρυχήθηκε, ορθώνοντας σαν τείχος το ογκώδες σώμα του, και τα κατάμαυρα φρύδια του έσμιξαν απειλητικά.

* Regie: εταιρεία που είχε το μονοπώλιο καπνού.

** «Ο Θεός μαζί σου».

*** «Τι θέλεις;»

«Γυρεύω τον Ανέστη Φιλιππίδη», του μίλησε κι αυτός στα τουρκακιά. «Εργάζεται εδώ, έτσι δεν είναι;»

Εκείνη τη στιγμή φωνές ακούστηκαν απ' την πλευρά του κοντινού κτιρίου κι ένας ψηλόκορμος μεσήλικας, ντυμένος με κομψή ευρωπαϊκή φορεσιά, φάνηκε στο κατώφλι. Χαιρέτησε εγκάρδια κάποιον στο εσωτερικό του κτιρίου κι έπειτα έκλεισε πίσω του την πόρτα και κατευθύνθηκε στην πύλη. Είδε τον φύλακα κορδωμένο να φράζει την είσοδο στον ξένο, έριξε μια ματιά και στον περήφανο επιβήτορα και τάχυνε το βήμα του.

«Τι συμβαίνει, Χασίμ;» ρώτησε φτάνοντας κοντά τους.

«Εφέντη Ανέστη, για σένα λέει ότι είναι ο ξένος», μουρμούρισε ο φύλακας αντικρίζοντάς τον και, δείχνοντας τον σεβασμό του στη θέση υποδιευθυντή που κατείχε ο άντρας, αποτραβήχτηκε παράμερα, πάντα παρακολουθώντας τους.

Ο Ανέστης Φιλιππίδης κοίταξε με περιέργεια τον άγνωστο. Πίσω από ένα ζευγάρι στρογγυλά γυαλιά τα γκριζογάλανα μάτια του άστραφταν γεμάτα εξυπνάδα. «Λοιπόν;» έκανε εξετάζοντάς τον πατόκορφα στο φως του απογευματινού ήλιου. «Ποιος...»

«Αριστείδης Φωτιάδης», του συστήθηκε εκείνος σιγανά. «Σου έγραψε, μου είπε, ο Φώτης...»

Ο άλλος έμεινε για ένα λεπτό ακίνητος και μετά ένα αργό χαμόγελο στόλισε το πρόσωπό του. Τον άρπαξε στην αγκαλιά του, χτυπώντας τον εγκάρδια την πλάτη. «Καλωσήρθες, καρντάς», τον καλωσόρισε δυνατά, ρίχνοντας συνάμα μια πλάγια ματιά στον Τούρκο, που εξακολουθούσε να τους παρατηρεί αδιάλειπτα. «Σε περίμενα μέρες νωρίτερα· νόμιζα πως κάτι συνέβη και δε θα μας έρθεις... Χαίρομαι που σε βλέπω! Ένα λεπτό να πάρω το άλογο και φεύγουμε! Χασίμ!» στράφηκε και φώναξε στον φύλακα, που πήρε επιτέλους τα μάτια από πάνω τους και, σαλεύοντας το χοντρό κορμί του, κατευθύνθηκε στα σταβλισμένα σε μια άκρη ζώα. «Πάμε σπίτι και τα λέμε με την ησυχία μας», συνέχισε χαμηλόφωνα. «Έξω κι ο αγέρας έχει αντιά... Θα μείνεις σπίτι μου!»

«Μα όχι, δε θέλω να σας γίνω βάρος. Θα μείνω στο ξενοδοχείο...»

«Ούτε να το σκέφτεσαι, αδερφέ!» τον έκοψε ο Ανέστης αποφασιστικά. «Ο φιλοξενούμενος είναι τιμή σε ένα σπιτικό, πόσο μάλλον κάποιος σαν εσένα».

Πήραν κάποιο φαρδύ δρόμο, ακόμη γεμάτο διαβάτες, άμαξες και καβαλάρηδες. Οι φορεσιές των ανθρώπων πολυποίκιλες· από σαλβάρια και ευρωπαϊκά κοστούμια μέχρι παραδοσιακές ποντιακές φορεσιές, αντρικές και γυναικείες. Φέσια, ψαθάκια, τσόχινα καπέλα και μαντίλες ή εντυπωσιακά μοντέρνα καπέλα στόλιζαν τα κεφάλια αντρών και γυναικών, δημιουργώντας μια ποικιλόμορφη εικόνα, οικεία σ' όλες τις πόλεις της Ανατολής με το συνονθύλευμα των φυλών που τις κατοικούσαν.

Ο ήλιος είχε σχεδόν γείρει τώρα και η γλυκιά ανοιξιάτικη νύχτα κατέβαινε αργά, φορτωμένη αρώματα, ν' αγκαλιάσει την πόλη. Πρόλαβε να δει αρκετές από τις ομορφιές της ο Αριστείδης, μια κι ο Ανέστης, ακούγοντας πως πρώτη φορά επισκέπτεται την Αμισό, επέλεξε να διασχίσουν την παραλιακή λεωφόρο με το λευκό μεγαλοπρεπές Διοικητήριο, το καινούργιο Μεγάλο Τζαμί και τις σύγχρονες οικοδομές της Οθωμανικής Τράπεζας και της Τράπεζας Αθηνών. Πέρασαν από την Πλατεία Δημαρχείου κι ύστερα, παρακάμπτοντας την Πλατεία Σαάτ Χανέ ή αλλιώς Πλατεία Ωρολογίου, προχώρησαν στην ελληνική συνοικία με τις μεγαλοπρεπείς επαύλεις και τους υπέροχους σε γεωμετρικά σχήματα ανθόκηπους.

«Πήρες μια γεύση από την Αμισό μας», επισήμανε ο Ανέστης κάποια στιγμή κι έστρεψε το άλογο σ' ένα δρομάκι με κατεύθυνση τα υψώματα του Καρά Σαμψών πάνω απ' την πόλη, όπου βρισκόταν η Άνω Αμισός και το σπίτι του.

«Πρόσεξα πως απέφυγες την Πλατεία Ωρολογίου. Γιατί, Ανέστη;» αποτόλμησε να ρωτήσει ο επισκέπτης, έχοντας παρατηρήσει πως είχαν προσπεράσει την πιο φημισμένη πλατεία της πόλης και τη μόνη γνωστή σ' αυτόν από κάρτες εποχής, που είχε η μάνα του στην κατοχή της. *Souvenir de Samsoun*, αναπόλησε τον εαυτό του δεκάχρονο αγόρι να διαβάζει.

«Γιατί ακόμη βοά το αίμα των κρεμασμένων αδελφών μας

απ' την περίοδο του πολέμου», εξήγησε εκείνος σκυθρωπά. «Οι περισσότεροι Έλληνες δεν πατούμε πια πόδι εκεί». Οι σκηνές με τους απαγχονισμένους, στη συγκεκριμένη πλατεία, φυγόστρατους ή αντάρτες Ρωμιούς που συλλαμβάνονταν χόρευαν ακόμη μπροστά στα μάτια του και δεν επρόκειτο να σβηστούν από τη μνήμη του όσα χρόνια κι αν περνούσαν.

Ο Αριστείδης απέφυγε οποιοδήποτε άλλο σχόλιο και σιωπηλοί πια πήραν αργά τον ανηφορικό δρόμο για την Άνω Αμισό, αφήνοντας πίσω τους την πόλη, τους τουρκικούς μαχαλάδες και την έρημη από τους παλιούς της κατοίκους Αρμενική Συνοικία, ενώ ο ήλιος έσβηγε στον ορίζοντα και οι μαβιές σκιές του σούρουπου σαν πένθιμα πέπλα σκέπαζαν τη Σαμψούντα.

Η Καλλιόπη έφτασε σπίτι με την ψυχή στο στόμα κι έκλεισε πίσω της την πόρτα, ανακουφισμένη από την ησυχία που την υποδέχθηκε. Η ανάσα της είχε κοπεί από τη βιάση και σωριάστηκε σε μια καρέκλα, προσπαθώντας να ηρεμήσει. Το αντάμωμα με τον ξένο την είχε καθυστερήσει κι ο φόβος πως μπορεί να βρισκόταν ήδη σπίτι ο πατέρας της και να μάντευε την απόδρασή της είχε βάλει φτερά στα πόδια της. Όταν άρχισε να συνέρχεται, σηκώθηκε κι έριξε απ' την κανάτα σ' ένα ποτήρι λίγο νερό, πίνοντάς το λαίμαργα. Κάποιες στάλες κύλησαν στην άκρη των χειλιών της κι έπεσαν στο σκουρόχρωμο φόρεμά της. Τις σκούπισε με την ανάστροφη του χεριού κι έσπευσε να ανεβεί την ξύλινη σκάλα για τις κρεβατοκάμαρες.

Άλλαξε το σκονισμένο φόρεμα με άλλο καθαρό κι έπειτα έλυσε την πλεξούδα, βούρτσισε γερά τα μαλλιά της και τα ξανάπλεξε επιδέξια. Ο πατέρας της ήταν εξαιρετικά παρατηρητικός· και το παραμικρό μπορεί να πρόδιδε το ξεπόρισμά της, όπως τα κλαράκια που είχαν μπλέξει στα μαλλιά της. Το γνώριζε, βέβαια, δραπετεύοντας μόνη στο δάσος, που παλιά πήγαιναν με τη μάνα για συλλογή βοτάνων, πως έκανε κάτι παράτολμο κι ενάντια στη βούλησή του, αλλά δεν το μετάνιωνε. Ένωθε τόσο έντονα την

απουσία της εκείνη τη μέρα... Κι ο αγαπημένος τόπος δεν την απογοήτευσε, είχε κάνει το θαύμα του. Αυτός και το τραγούδι, που ξεχύθηκε εκεί αυθόρμητα απ' τα χείλη της, είχαν ηρεμήσει κάπως την ταραγμένη καρδιά της.

Αναστέναξε, καταχωνιάζοντας αστραπιαία τις δυσάρεστες μνήμες, ακόμη μια επιδεξιότητα που είχε αποκτήσει για να μπορέσει να επιβιώσει. Ο πατέρας θα έφτανε σε λιγάκι, είχε ήδη αργήσει, κι έπρεπε να ετοιμάσει το τραπέζι. Εκείνη τη μέρα, η Μόρφω, η τριανταπεντάχρονη χήρα που βοηθούσε στο σπίτι και συνήθως φρόντιζε το μαγειρέμα, απουσίαζε στο χωριό Αβτζόγλου της Αμισού, απ' όπου καταγόταν, κι έτσι έπρεπε να μεριμνήσει η ίδια για το δείπνο. Κάτι πρόχειρο, όπως το φούστουρον –η ποντιακή ομελέτα–, σαλάτα μαρούλι και ξύγαλαν* έφταναν και περιόσευαν.

Κατέβαινε τις σκάλες, όταν η εξώπορτα άνοιξε και αντρικές ομιλίες έφτασαν στ' αυτιά της. Ο πατέρας της φάνηκε στο χολ παρέα με ακόμη έναν άντρα. Το σούρουπο είχε σκοτεινιάσει τον χώρο και τα θαμπωμένα μάτια της δεν κατάφεραν να διακρίνουν τα χαρακτηριστικά του.

«Καλλιόπη! Τι κάνεις μέσα στα σκοτάδια, παιδί μου; Γιατί δεν άναψες τις λάμπες; Έλα, έλα να σου γνωρίσω τον φιλοξενούμενό μας. Αριστείδη, αυτό είναι το κορίτσι μου, η ευλοΐα 'ς σ'ο σπίτι** που λέω εγώ. Σπίτι δίχως θηλυκό είναι νεκρό σπίτι, φίλε μου! Ετοίμασε το δωμάτιο των ξένων, θυγατέρα. Ο κύριος Φωτιάδης μάς έρχεται από μακριά, από τη Σμύρνη, και θα μείνει μαζί μας. Κάνε του κι όλα τα προπεύμενα... Ξέρεις εσύ...»

Εκείνη κοίταξε σιωπηλή τον επισκέπτη, που την παρατηρούσε μ' ένα αμυδρό μειδίαμα στην άκρη των χειλιών, και η καρδιά της σταμάτησε. Τον αναγνώρισε, φυσικά, τώρα που είχαν συνηθίσει τα μάτια της στο ημίφως· ήταν ο άντρας που είχε συναντήσει στο δάσος. Φοβήθηκε πως θα μαρτυρούσε τη γνωριμία τους,

* Γιαούρτι.

** Η ευλογία στο σπίτι.

αλλά αυτός ένευσε μόνο με το κεφάλι έναν σιωπηλό χαιρετισμό.

«Θα καθίσουμε στη σάλα, κόρη μου. Εκεί να στρώσεις για φαγητό. Έλα, Αριστείδη...»

Οι άντρες πέρασαν στο σαλόνι κι η Καλλιόπη απόμεινε για λίγο μουνδιασμένη στη θέση της. Κοίτα πράγματα... Να μπει στο σπιτικό τους ως φιλοξενούμενος ο άνθρωπος που αντάμωσε στο δάσος! Τα μάγουλά της άναψαν, όταν αναλογίστηκε ότι την είχε ακούσει να τραγουδά με τόσο πάθος. Κι αυτή που νόμιζε πως δε θα τον ξανάβλεπε!

Προχώρησε στην κουζίνα κι άναψε τη λάμπα, φωτίζοντας τον χώρο. Η καρδιά του σπιτιού ήταν, στο παρελθόν, αυτό το μεγάλο δωμάτιο πλάι στο μαγειρείο, όπου μαζευόταν όλη η οικογένεια για φαγητό, καφέ ή λίγη κουβεντούλα, και τώρα πια μονάχα η ίδια κι ο πατέρας απολάμβαναν, ανακαλώντας θλιμμένοι ευτυχισμένες θύμησης. Ένα μεγάλο ντιβάνι σε ανατολίτικο στυλ ακουμπούσε στον τοίχο, γεμάτο υφαντά μαξιλάρια, ενώ την υπόλοιπη επίπλωση αποτελούσαν τρεις πολυθρόνες, ένα μακρόστενο καροδένιο τραπέζι με ξύλινες καρέκλες και ο ψηλός σκαλιστός μπουφές στη γωνία, δημιουργώντας ένα αναπαυτικό και φιλόξενο περιβάλλον.

Ετοίμασε με προσοχή όσα έπρεπε για την υποδοχή του φιλοξενούμενου, έθιμο που θεωρούνταν ιεροτελεστία στον Πόντο. Έριξε στη μεταλλική λεκάνη ζεστό νερό –πάντα υπήρχε στο γκιούμι δίπλα στην πυροστιά–, πήρε καθαρή κεντημένη πετσέτα απ' τον μπουφέ και μια καινούργια πλάκα σαπουνι και τα κουβάλησε προσεκτικά στη σάλα.

Ο πατέρας της είχε βγει να φροντίσει τα άλογα κι έτσι ο ξένος ήταν μόνος, καθισμένος σε μια πολυθρόνα, κι αγνάντευε από τις τραβηγμένες στα μεγάλα παράθυρα κουρτίνες το τοπίο. Το σπίτι, χτισμένο ψηλά στην καθαρά ελληνική συνοικία του Καδή-κιοϊ, είχε ανεμπόδιση θέα στην πόλη και διακρίνονταν οι γκριζοί όγκοι των σπιτιών με τα αχνοφωτισμένα παράθυρα να κατρακυλούν προς τη θάλασσα. Στο βάθος του ορίζοντα τα σκούρα νερά του κόλπου γίνονταν ένα με το σκοτάδι του ουρανού.

Στον ήχο της πόρτας που άνοιγε, ο άντρας στράφηκε και την αντίκρισε να μπαίνει κουβαλώντας τη λεκάνη. Ένα κομμάτι σαπουνι έπλεε στο ζεστό νερό, θαμπώνοντας τη διαύγειά του. Η κοπέλα την άφησε στο πάτωμα κοντά στα πόδια του και στάθηκε για λίγο ακίνητη, με μάτια χαμηλωμένα και την πετσέτα περασμένη στο λεπτοκαμωμένο μπράτσο, σαν να δίσταζε. Έπειτα, δίχως μιλιά, ακούμπησε την πετσέτα στην πλάτη μιας καρέκλας και προς μεγάλη του αμηχανία γονάτισε κι επιχείρησε να του βγάλει τα παπούτσια.

«Για όνομα του Θεού, τι κάνεις;» αντέδρασε σοκαρισμένος, τραβώντας απότομα τα πόδια του.

«Μα... έθιμο είναι!» του διευκρίνισε και το πρόσωπό της άναψε. «Το είπε κι ο κύρης: να κάνω τα πρεπούμενα... Είναι προσβολή να μη δεχτείς...»

Ο Αριστείδης την κοίταξε διχασμένος.

«Εντάξει τότε», υποχώρησε τελικά, κατανοώντας πως έπρεπε ν' αποδεχθεί τα εθιμοτυπικά, κι αμέσως ένιωσε τα λεπτά της δάχτυλα στους αστραγάλους να ελευθερώνουν τα μουνδιασμένα απ' το πολύωρο ταξίδι πόδια του από τα σκονισμένα δερμάτινα παπούτσια. «Να, λοιπόν, που ξανασυναντιόμαστε, Καλλιόπη», μουρμούρισε, προσπαθώντας να αγνοήσει το ρίγος που διέτρεξε το κορμί του, καθώς εκείνη άγγιζε τα γυμνά του πέλματα.

Το κεφάλι της υψώθηκε και τα μάτια της, φορτωμένα σκιές, τον κοίταξαν αγέλαστα. «Έτσι ήταν γραμμένο», μίλησε σοβαρά. «Και το γραμμένο δεν μπορείς να το αποφύγεις».

Ο άντρας ανατρίχιασε, νιώθοντας πάλι το παράξενο συναίσθημα πως δε μιλούσε με κοπελίτσα, αλλά με φορτωμένο χρόνου κι εμπειρίες άνθρωπο. Εκείνη έριξε μια κλεφτή ματιά στην πόρτα και το ύφος της τώρα άλλαξε, φανερώνοντας την ηλικία της. «Όμως, θεομά σε παρακαλώ», ψιθύρισε, «μη λες στον κύρη μου πως με συνάντησες στο δάσος...»

Ένιωσε άβολα στο βάρος της ματιάς της. «Θα είναι το μυστικό μας», την καθησύχασε χαμηλόφωνα και βάλθηκε, αμήχανος για όσα προς στιγμήν αισθάνθηκε, να παρατηρεί το δωμάτιο.

Η σάλα ήταν ευρύχωρη, επιπλωμένη με μεγάλους καναπέδες, ντυμένους με δαμασκηνά υφάσματα, και σκόρπια τραπεζάκια στις γωνίες. Μπροστά στον βορινό τοίχο έστεκε μια στρογγυλή τραπεζαρία, με το τραπέζι σκεπασμένο με κεντητό τραπεζομάντιλο κι ένα πορσελάνινο βάζο γεμάτο τριαντάφυλλα στο κέντρο του. Μεγάλοι πίνακες ήταν κρεμασμένοι στους τοίχους, αναπαριστώντας φυσικά τοπία κι ανθρώπους ντυμένους με παραδοσιακές φορεσιές σε διάφορες καθημερινές ασχολίες. Φάνταζαν τόσο ζωντανές, που αναρωτήθηκε ποιος τάχα να ήταν ο ζωγράφος. Στον διπλανό τοίχο, κρεμασμένη σε τιμητική θέση, βρισκόταν μια φθαρμένη λύρα με το δοξάρι της.

Ευκατάστατο σπίτι, σκέφτηκε. Κάτι που μαρτυρούσε, βέβαια, και το εξωτερικό του. Τετράγωνο και μεγάλο, διώροφο, μ' ένα μακρόστενο κτίσμα για στάβλο στην άκρη της αυλής. Όχι επιβλητικό, όπως κάποιες απ' τις τεράστιες επαύλεις που αντίκρισε καθώς έρχονταν ή όπως το σπιτικό του στη Σμύρνη, μα αρκετά ευκατάστατο.

Κάθισαν να δειπνήσουν στο στρογγυλό τραπέζι της σάλας, που έστρωσε πρώτα με λευκό τραπεζομάντιλο το κορίτσι. Τις καθημερινές, που ήσαν μόνοι πατέρας και κόρη, έτρωγαν στην κουζίνα, μα όταν ερχόταν επισκέπτης επιβαλλόταν να τον τιμήσουν δειπνώντας στα επίσημα.

«Αληθινός παράδεισος», σχολίασε στον Ανέστη ο Αριστείδης, συνεχίζοντας τη συζήτηση που είχαν ανοίξει για την περιοχή, όσο περίμεναν να ετοιμαστεί το δείπνο.

«Ναι. Την προίκισε γερά ο Θεός. Όμως οι άνθρωποι ξέρουν και βρίσκουν τρόπους να κάνουν τον παράδεισο κόλαση», πρόφερε στεγνά εκείνος, ρίχνοντας μια λοξή ματιά στην κόρη του, που έτρωγε μαζί τους σιωπηλή, κι αποφεύγοντας ν' αναφερθεί παραπάνω στα προηγούμενα καταστροφικά χρόνια.

Ο επισκέπτης το αντιλήφθηκε κι αλλάζοντας επιδέξια θέμα έπιασε να ρωτά για τα προϊόντα και το εμπόριο. «Πλούσιος ο τόπος, πλούσιες οι παραγωγές», απάντησε ο Ανέστης. Πέρα από τον φημισμένο αρωματικό καπνό της Σαμψούντας, η περιοχή πα-

ρήγε και άφθονα δημητριακά. Κυρίως όμως τα πλούτη της οφείλονταν στο γεγονός πως ήταν απ' τα σημαντικότερα λιμάνια του Πόντου. Ανθούσε το εμπόριο στην πόλη και το μεγαλύτερο μέρος του εξακολουθούσε να παραμένει σε ελληνικά χέρια, παρά τους διωγμούς και τις εξορίες που προηγήθηκαν.

«Στην Αμισό ζούμε Έλληνες όχι μονάχα από διάφορα μέρη του Πόντου, αλλά και από την Καραμανία και την Καππαδοκία... Πολλοί απ' τους τελευταίους μιλούν μονάχα τουρκικά. Γενικά, στην περιοχή μιλούμε ένα δικό μας ιδιότυπο ιδίωμα. Όσοι έχουν σπουδάσει μιλούν και την κοινή ελληνική, βέβαια, όπως κι εμείς, που όμως δε λησμονούμε χάρη στους γονείς μου και τη δική μας λαλιά. Άτσ' κι έν', θαγατέρα μ';»* απηύθυνε την ερώτησή του στα ποντιακά στην Καλλιόπη κλείνοντάς της το μάτι.

«Άτσ' έν', κύρη μ'».

«Έχουμε κάποιο γλύκισμα να φιλέψουμε τον επισκέπτη μας, κόρη μου;»

«Κάτι έχει, πατέρα. Περίσσεψε καρυδόπιτα από χθες. Πηγαίνω να σας φέρω», προθυμοποιήθηκε η κοπελίτσα και σηκώθηκε να μαζέψει τα άδεια πιάτα απ' το τραπέζι.

«Ήταν όλα πεντανόστιμα», την παίνεψε ο επισκέπτης για το λιτό δείπνο, σκουπίζοντας τα χείλη του με τη λινή πετσέτα.

Εκείνη χαμογέλασε κι ο άντρας πρόσεξε γοητευμένος το λακάκι που εμφανίστηκε στο αριστερό της μάγουλο.

Απόλαυσαν το γλυκό τους σιωπηλοί, ενώ η Καλλιόπη έπλενε στην κουζίνα τα πιατικά. Μετά την καρυδόπιτα, ο Ανέστης άνοιξε την ασημένια ταμπακιέρα του, προσφέροντας τσιγάρο στον ξένο. «Καπνός Σαμφούντας», διευκρίνισε, ανάβοντας και το δικό του έπειτα απ' αυτό του επισκέπτη.

Ο Αριστείδης τον ευχαρίστησε και ρούφηξε με ευδαιμονία τον καπνό, γεμίζοντας τα πνευμόνια του.

«Αρωματικός, όχι σέριτικός σαν της Πάφρας... Δοκιμάζουμε κι απ' αυτόν αργότερα και κάνεις τη σύγκριση», πρόσθεσε ο Ανέστης.

* «[...] Έτσι δεν είναι, κόρη μου;»

Το κορίτσι τακτοποίησε τα πάντα στην κουζίνα κι αφού καληνύχτισε τους άντρες, τους άφησε να συζητούν κι ανέβηκε στον επάνω όροφο. Έστρωσε υπό το φως της λάμπας φρεσκοπλυμένα σεντόνια που μοσχοβολούσαν σαπούνη στο διπλό σιδερένιο κρεβάτι, όπου θα κοιμόταν ο επισκέπτης, άφησε καθαρές πετσέτες και μια πορσελάνινη κανάτα γεμάτη νερό στην κονσόλα πλάι στο λαβομάνο κι έπειτα πήγε στην κάμαρά της και φόρεσε το νυχτικό της. Έσβησε τη λάμπα και κοντοστάθηκε αναποφάσιστη στη μέση του δωματίου. Η σελήνη είχε από ώρα ανατείλει και το φως της διαπερνούσε τις δαντελένιες κουρτίνες, σπέρνοντας αραχνοϋφαντες σκιές στον χώρο. Πλησίασε στο παράθυρο αφηρημένα με τον νου γεμάτο απ' τη φωνή του ξένου, τότε που της μιλούσε για τη μάνα του. Μ' έναν παράξενο τρόπο τη μάγευαν οι λέξεις όπως κυλούσαν απ' τα χείλη του, κι ο πόνος που είχε εμφανιστεί στα μάτια του, ένας πόνος τόσο όμοιος με τον δικό της που εκείνος δεν κατάφερε να κρύψει, είχε αγγίξει την ψυχή της.

Υποχώρησε στην επιθυμία που την κυριέυσε να τον ξανακούσει να μιλά και, ανοίγοντας με προσοχή την πόρτα, κατέβηκε ξυπόλυτη τις σκάλες. Κάθισε στο σκαλοπάτι, λυγίζοντας τους αγκώνες κι ακουμπώντας το σαγόνι στις παλάμες, κι απέμεινε κρυμμένη στα σκοτάδια ν' ακούει τη σιγανή κουβέντα των αντρών, αναβιώνοντας την παιδική της συνήθεια. Κάθε φορά που δε νύσταζε, κατέβαινε στη σκάλα κι άκουγε τους γονείς και τον μεγάλο αδελφό της να συζητούν, μέχρι που την έπαιρνε ο ύπνος και την έβρισκαν κουλουριασμένη εκεί, οπότε και την πήγαινε στο κρεβάτι ο πατέρας αγκαλιά.

Οι άντρες στο δωμάτιο συνέχιζαν τη συζήτηση ήρεμα, καπνίζοντας άλλα τσιγάρα τώρα, και το άρωμα του καπνού έφτασε στα ρουθούνια της, δημιουργώντας της μια αίσθηση ηρεμίας και ασφάλειας, όπως κι ο ήχος της φωνής τους. Ένωσε επιτέλους να γαληνεύει κι έγειρε το κεφάλι στον τοίχο, κλείνοντας τα μάτια.

«Ποιος παίζει λύρα;» ρώτησε ο Αριστείδης μέσα δείχνοντας απέναντι.

Ο Ανέστης έστρεψε το κεφάλι. «Κανένας πια», παραδέχτηκε

αναστενάζοντας. «Κάποτε έπαιζε ο πατέρας. Από τότε όμως που έφυγαν οι παλιοί, χάθηκαν μαζί και τα Τραπεζουντέικα, όπως αποκαλούν στην Αμισό τους ποντιακούς χορούς και τα τραγούδια. Μετέπειτα συνηθίσαμε να διασκεδάζουμε με φράγκικους χορούς. Βαλς, καντριλίες, μαζούρκα... άντε και κανέναν καρσιλαμά ή τσιφτετέλι. Τι να πω... έχω κι εγώ τις ευθύνες μου, που δεν έμαθα να παίζω λύρα, όπως ο πατέρας, να συνεχίσω την παράδοση. Ίσως κάποιος τώρα, που προσπαθούμε να ξαναπιάσουμε τη ζωή...»

«Πιστεύεις πως θα πάνε όλα καλά πια, Ανέστη; Ότι με τις καινούργιες συνθήκες που δημιουργούνται και την Τουρκία ξεδοντιασμένη θα ζήσετε κι εσείς καλύτερα;»

«Όποιος το πιστεύει αυτό είναι ή τρελός ή ανόητος. Άρκονος μαλλίν μετάξ' 'κ ίνεται, * λέμε εμείς οι Πόντιοι... Πιστέψαμε ότι θα έρθουν καλύτερες μέρες και το 1908, θα το θυμάσαι σίγουρα, με το νέο Σύνταγμα, τότε που οι Τούρκοι ευαγγελίζονταν Ελευθερία, Δικαιοσύνη, Ισότητα, Αδελφοσύνη. Τα κλέψανε από τη Γαλλική Επανάσταση, τρομάρα τους, κι εμείς ελπίσαμε πως θα έχουμε πια ίσα δικαιώματα κι υποχρεώσεις. Αφέλεια που την είχαμε...» Κούνησε με πίκρα το κεφάλι. «Να σκεφτείς τόση ήταν η πίστη κι ο ενθουσιασμός μας στο *Νέο Σύνταγμα*, ώστε προέψαμε τους πρώτους νεοσύλλεκτούς μας *εν χορδαίς και οργάνοις*, με την μπάντα του *Ορφέα*, του πολιτιστικού συλλόγου μας. Πού να ξέραμε τι τους περίμενε, τι μας περίμενε όλους! Άρκούν, λοιπόν, όσα πάθαμε. Έφτασε η στιγμή να πάρουμε τις τύχες μας στα χέρια μας».

«Μίλησέ μου γι' αυτό. Ανεξάρτητος Πόντος είναι το όραμα, σωστά;»

«Έτσι, καρντάση. Η αρχή έγινε πριν από τρία χρόνια με τον σχηματισμό της Προσωρινής Κυβέρνησης Τραπεζούντας και επικεφαλής τον δεσπότη της, τον Χρύσανθο. Φιλιππίδης λέγεται

* Μαλλί αρκούδας δε γίνεται μετάξι.

κι αυτός, ξέρεις, όπως εγώ», ανέφερε με κάποια περηφάνια. «Και τώρα, που η Τουρκία είναι στους ηττημένους του Μεγάλου Πολέμου*, είναι μοναδική ευκαιρία να προωθήσουμε το σχέδιο. Να, δες τον χάρτη! Ο πρόεδρος της οργάνωσής μας στη Μασσαλία, ο Κωνσταντινίδης, πλήρωσε και τον τύπωσαν. Μεγάλο ταξίδι έκανε μέχρι τα χέρια μου, γι' αυτό τον κρατώ σαν φυλαχτό. Εκφράζει το μεγαλύτερο όνειρό μου, καρντάση... Κι όχι μονάχα το δικό μου, αλλά κι όσων ρέει μέσα τους ποντιακό αίμα...»

Μιλώντας, έβγαλε το φθααμένο και χλιοτοσακισμένο από τη χρήση χαρτί από την τσέπη του και το άνοιξε στο τραπέζι γεμάτος έξαψη. Ο Αριστείδης έσκυψε πάνω στον χάρτη, που απεικόνιζε τη Δημοκρατία του Πόντου έτσι όπως την οραματιζόνταν οι Πόντιοι απανταχού της Γης. Μόνοι, ανεξάρτητοι, δίχως τον Τούρκο πάνω απ' το κεφάλι να διαφεντεύει ζωές και περιουσίες. *CARTE DE LA RÉPUBLIQUE DU PONT*, έγραφε στο κέντρο και απεικόνιζε μια μεγάλη περιοχή από τη Σινώπη μέχρι το Βατούμ. Κάτι απροσδιόριστο τον τάραξε, θαρρείς κι ήταν το αίμα των Πόντιων προγόνων του, που είχε ξυπνήσει και σάλεψε στις φλέβες του.

«Θέλω κι εγώ να προσφέρω», ανακοίνωσε, υψώνοντας το κεφάλι και κοιτάζοντας τον Ανέστη στα μάτια. «Όχι ενεργά, αυτό όχι... Μπορώ, όμως, να βοηθήσω με την παρουσία μου...»

Ο Ανέστης έγνεψε ικανοποιημένος. Γνώριζε τον σκοπό του επισκέπτη, τον είχε ενημερώσει ο φίλος του, ο Φώτης, στο γράμμα. «Όποιος θέλει να προσφέρει είναι καλοδεχούμενος κι αυτός και η βοήθεια. Κι ο παράς είναι πάντα πολύτιμος. Μ' αυτόν κινείται η Γη, αυτός θα βοηθήσει κι εδώ», φιλοσόφησε ανάβοντας νέο τσιγάρο, που ο επισκέπτης αρνήθηκε, και συνέχισε: «Ανέφερε ο Φώτης στο γράμμα του πως έχεις σχέση με τον τόπο μας...»

Ο Αριστείδης συγκατένευσε. «Αν σου πω ότι το γένος της μητέρας μου είναι Αμοιρίδη, ίσως καταλάβεις», είπε κι η φράση αυτή θύμισε στο κορίτσι τη διαφορούμενη απάντησή του «και είμαι,

* Αναφέρεται στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

και δεν είμαι» στην παρατήρησή της πως δεν έμοιαζε απ' τα μέρη τους, και χαμογέλασε μονάχη.

«Τ' εμέτερον επίθετον καθαρά ποντιακό! Δικός μας είσαι, επομένως, κι εσύ!» επισήμανε ενθουσιασμένος ο Ανέστης, προσέχοντας πως ο φιλοξενούμενος κοίταζε τα σμιγμένα δάχτυλά του, λες και παρατηρούσε μέσα στην ψυχή του.

«Είναι μεγάλη ιστορία», πρόφερε εκείνος κάποτε. «Ένας λόγος που ήρθα ο ίδιος εδώ και δεν έστειλα απλώς χρήματα είναι γιατί επιθυμούσα να επισκεφτώ τα μέρη όπου γεννήθηκα».

«Εδώ είσαι γεννημένος;»

«Εδώ. Βλέπεις, ο πατέρας μου, νέος τότε, είχε έρθει για δουλειές στον Πόντο, στην περιοχή του Ακ Δαγ Μαδέν, σταλμένος από τον παππού μου να κλείσει συμφωνίες για αφιόνι. Συνάντησε τη μητέρα μου, την αγάπησε και την έκλεψε, καθώς ούτε οι δικοί της επιθυμούσαν να την παντρεύουν τόσο μακριά, μια κι ήταν το μοναδικό τους παιδί και προσδοκούσαν γαμπρό από τη ράτσα και τον τόπο τους, ούτε ο πατέρας του ήταν διατεθειμένος να δεχτεί για νύφη μια κοπέλα που δεν ήταν του επιπέδου τους. Την κατάλληλη γυναίκα για τον μοναχογιό του, Σμυρνια με τεράστια περιουσία, την είχε ήδη επιλέξει, κάτι που γνώριζε ο πατέρας μου και ίσως να συναινούσε, αν δεν ανατρέπονταν όλα από τον έρωτα».

«Αυτός κι αν είναι αναρχικός...» σχολίασε κάπως νοσταλγικά ο Ανέστης. «Κι εγώ έχω συγγενείς στο Μαδέν», ανέφερε μετά. «Εκεί μένει ο θείος Χατζηνικόλας και η οικογένειά του, οι μοναδικοί στενοί μας συγγενείς. Πώς όμως έγινε και βρέθηκαν από το Μαδέν στην Αμισό οι δικοί σου;»

«Ιδέα της μητέρας μου. Είχε θείο αρχιμανδρίτη εδώ και έλπιζε πως θα τους στεφάνωνε, αν βρισκόταν μπροστά σε τετελεσμένο γεγονός. Όπως και έγινε, δηλαδή. Τους φιλοξένησε μάλιστα και στο σπίτι του, μέχρι που γεννήθηκα εγώ, οπότε και μάλακωσε ο παππούς μου, ο Αριστείδης, μαθαίνοντας πως μου είχαν δώσει το όνομά του, κι έφυγαν οι γονείς μου για τη Σμύρνη. Από τότε δεν κατάφεραν να ξανάρθουν, παρόλο που μιλούσαν

με αγάπη πάντα για τη Σαμψούντα. Όλο προγραμματίζαν το ταξίδι κι όλο κάτι συνέβαινε. Ύστερα χάσαμε τη μάνα και...»

«Έτσι, λοιπόν, εξηγείται... Γι' αυτό...»

«Ναι, γι' αυτό. Τώρα που κινείται το ζήτημα, θέλω κι εγώ να συνεισφέρω όπως μπορώ...»

Οι άντρες σώπασαν κι η Καλλιόπη είχε χρόνο να σκεφτεί όσα κρυφάκουσε. Της είχε πει αλήθεια, τελικά. Πράγματι, έρεε δικό τους αίμα στις φλέβες του, κι ας μην καταλάβαινε τη λαλιά τους.

«Μου έκαναν εντύπωση τούτοι οι πίνακες», παρατήρησε σε λίγο ο Αριστείδης, αλλάζοντας θέμα. «Τους κοιτώ και νιώθω σαν να βρίσκομαι κι εγώ στην εξοχή. Μυρίζω το φρεσκοθερισμένο στάρι, νιώθω τον ιδρώτα που αναβλύζει απ' το κορμί των θεριστών, ακούω τον άνεμο να σφυρίζει περνώντας στα κλωνιά... Υπέροχη απεικόνιση! Από την Αμισό είναι ο ζωγράφος;»

«Από την Αμισό... Του γιου μου είναι, του Ευκλείδη».

Ο επισκέπτης τον κοίταξε ξαφνιασμένος. «Έχει μεγάλο ταλέντο, Ανέστη. Ίσως, αν μιλούσα σε κάποιον γνωστό μου στη Γαλλία που ασχολείται...»

«Σ' ευχαριστώ, μα είναι αργά τώρα, φίλε μου. Παράτησε πια τα πινέλα», τον διέκοψε ευγενικά ο Ανέστης. «Ποιος θα μου το 'λεγε, όταν τον έβλεπα μικρό ν' ασχολείται με ζωγραφιές και χρώματα και πικραινόμουν, πως τα χλωμά κι αδούλευτα σαν κοριτσιού χέρια του θα γίνονταν τόσο επιδέξια στο κράτημα του όπλου...»

«Αντάρτης είναι;»

«Αντάρτης, το παλικάρι μου. Από τη μια καμαρώνω κι απ' την άλλη...» Αναστέναξε. «Υπάρχουν πολλοί ξακουστοί καπετάνιοι απ' την Αμισό. Ίσως έχεις ακουστά...».

«Έχω ακούσει για τον Ιστύλ Αγά», ανέφερε ο Αριστείδης το όνομα του διαβόητου Στυλιανού Κοσμίδη, του επικεφαλής αντάρτικων σωμάτων στην περιοχή Αμισού. Θρύλος είχαν γίνει τα κατορθώματά του και τραγουδι στα χείλη των Ποντίων οι μάχες που έδωσε στα χρόνια του Μεγάλου Πολέμου, για να προστατέψει τα γυναικόπαιδα που κατέφευγαν στα βουνά.

Ο Ανέστης κούνησε το κεφάλι.

«Κατσάκης* βλέπεις, όπως αυτός, ήταν κι ο γιος μου· δεν είχε και πολλές επιλογές. Η άλλη του επιλογή ήταν να γίνει κάτοικος των ταβάν ταμπουρού. Εσύ; Δεν κλήθηκες να υπηρετήσεις;»

«Κλήθηκα· όμως, και ντρέπομαι που το ομολογώ, οι λίρες του παππού μου, που άλλαξαν χέρια στο Μπεϊλέρ Σοκάκ της Σμύρνης, με γλίτωσαν από τούτο το μαρτύριο».

«Μην ντρέπεσαι καθόλου. Έτσι είναι αυτή η ζωή κι έτσι θα πηγαίνει. Ένα απέλειωτο αλισβερίσι. Κάποιες φορές σκέφτομαι ότι ίσως κι εγώ...» μίλησε ο Ανέστης σαν να μονολογούσε κι απόμεινε για λίγο βυθισμένος σε σκέψεις. «Τέλος πάντων», συνέχισε, κάνοντας προσπάθεια ν' αφήσει τα δυσάρεστα του παρελθόντος. «Δε βλέπεις και τώρα που έληξε ο πόλεμος; Στο αλισβερίσι πάλι το ρίξαν οι μεγάλοι. Πάρε τούτο, δώσε εκείνο, άλλο ο Γάλλος, άλλο ο Άγγλος, άλλο ο Ιταλός. Ρίξανε και σε μας κάτι, δε λέω... Δώσανε στην Ελλάδα την επίβλεψη στο βιλαέτι της Σμύρνης. Ζήσατε μέρες αξέχαστες τούτο τον μήνα, έτσι δεν είναι, καρντάση; Μακάρι να δώσει ο Θεός να 'ρθουν και δω τέτοιες στιγμές. Δεν περιμένω βέβαια να επιτρέψουν να γίνει ο Πόντος ελληνικός· δεν ονειροβατώ. Ας γίνει πρώτα ανεξάρτητος κι ύστερα βλέπουμε...»

Άναψε γεμάτος καημό νέο τσιγάρο. Σαν φουγάρο κάπνιζε ο Ανέστης, κι ο Αριστείδης, μαθημένος σε πιο αργούς ρυθμούς, ένιωσε τα πνευμόνια του να πονούν από τα βαριά σύννεφα καπνού που είχαν γεμίσει το δωμάτιο. Ζήτησε άδεια ν' ανοίξει το παράθυρο και στάθηκε λίγο κοιτάζοντας αφηρημένα έξω, ενώ μπροστά στα μάτια του ζωντάνευε η μέρα της υποδοχής του ελληνικού στρατού απ' τους συμπολίτες του. Αρχές του Μάη, λίγο πριν αναχωρήσει για τον Πόντο, είχαν ζήσει τις ανεπανάληπτες στιγμές. Οι καμπάνες ηχούσαν τρελαμένες, γαλανόλευκες ανέμιζαν περήφανες στα κτίρια κι ο κόσμος χυμένος στους δρόμους αγκάλιαζε και φιλούσε δακρυσμένους τους στρατιώτες. Είχε δει

* Φυγόστροτος.

κάποιες γυναίκες να τους στεφανώνουν ακόμη και με τα στέφανα του γάμου τους. Με το δίκιο του ζήλευε ο Ανέστης, σκέφτηκε. Από την άλλη, όμως, ποιος διαβεβαίωνε πως θα 'μεναν σταθεροί οι Σύμμαχοι στην απόφασή τους αυτή κι ότι θα επέτρεπαν να γίνει πράγματι ύστερα από πέντε χρόνια το δημοψήφισμα για την προσάρτηση της Σμύρνης στη μητέρα πατρίδα; Άλλαζαν γνώμη στο άψε σβήσε, όταν το επέβαλαν τα συμφέροντά τους, κάτι που είχε καταδειχθεί συχνά στο παρελθόν.

«Για πες, λοιπόν! Παντρεμένος;» γύρισε την κουβέντα σε πιο προσωπικά ο Ανέστης, και ήρθε και στάθηκε δίπλα του, ακουμπώντας το χέρι στους ώμους του.

«Όχι ακόμη...»

«Και τι περιμένεις, καρντάση; Ο άντρας, όπως κι η γυναίκα, πρέπει να παντρεύεται νωρίς, για να μεστώνει. Μόνο σαν κάνει οικογένεια ολοκληρώνεται ο άνθρωπος».

«Θα γίνει κι αυτό κάποια στιγμή», ξέφυγε ο Αρριστείδης, δίχως να μαρτυρήσει πως ο ίδιος δεν ήταν ένθερμος οπαδός του γάμου, όπως ο σπιτονοικοκύρης. Είχε γυναίκες μπόλικες τούτος ο ντουनियाς, γιατί να περιοριστείς σε μία; Αυτή ήταν η φιλοσοφία του και με βάση αυτήν πορευόταν, ιδιαίτερα τώρα που δεν είχε ούτε πατέρα ούτε παππού να του γκρινιάζουν. Ευτυχώς, η θεία Ελισσώ τον άφηγε στην ησυχία του.

«Εγώ έχασα τη Φωτεινή μου και η καρδιά μου ράγισε», εξομολογήθηκε ο Ανέστης και, πηγαίνοντας στο ντουλάπι της γωνίας, πήρε ένα μικρό μπουκάλι ρακή φυλαγμένο για εξαιρετικές περιστάσεις. «Θα πιεις;» ρώτησε σηκώνοντάς το κι ύστερα, δίχως να περιμένει απάντηση, έριξε λίγο πιτό μέσα σε δυο μικροσκοπικά ποτήρια. Έτεινε το ένα στον φιλοξενούμενο, που το πήρε διστακτικά, και ρίχνοντας πίσω το κεφάλι, κατάπιε μονοκοπανιά το δικό του. «Αααχ! Φάρμακο!» αναστέναξε. «Δεν πίνω συχνά, αλλά κάποιες φορές το χρειάζομαι, ιδιαίτερα όταν θυμάμαι πώς ήμασταν και πώς γίναμε...» Κάθισε στην πολυθρόνα κι έτριψε τα υγραμένα μάτια του. «Δε μιλώ ποτέ για όσα συνέβησαν», μουρμούρισε με πνιχτή φωνή. «Είναι και το κορίτσι μου,

βλέπεις... αλλά τι τα θες. Μιλάς, δε μιλάς, στέκουν όλα μέσα σου. Ακόμη δεν μπορώ να συμβιβαστώ με τον χαμό της... Και να 'ταν μόνο αυτό... Τρανόν αξιναρέαν εδώκεν μας ο Θεόν...»*, γύρισε για λίγο στη γλώσσα της καρδιάς του και συνέχισε. «Και γιατί τάχα; Σκέφτομαι, ξανασκέφτομαι, μα δεν καταφέρνω ν' αντιληφθώ τη σκοπιμότητα. Αν ήταν εδώ εκείνη, ίσως με βοηθούσε να καταλάβω· είχε έναν μαγικό τρόπο να προσφέρει παρηγοριά. Μα μήπως μπορεί κανένας από μας, που απομείναμε ζωντανοί κι επιστρέψαμε να ξαναχτίσουμε τον κόσμο μας, να κατανοήσει; Τι να κάνεις, όμως; Η ζωή περιμένει...»

Η αναφορά στη μητέρα της τίναξε την Καλλιόπη από τον λήθαργο όπου την είχε ρίξει η προηγούμενη πολιτική συζήτηση. Κι ήταν τόσο παράξενη η φωνή του πατέρα... Λες κι έκλαιγε. Ποτέ δε μιλούσε για όσα τους συνέβησαν και τώρα αυτό την τάραξε.

Δεν άκουσε την απάντηση του επισκέπτη. Τ' αυτιά της ξαφνικά βούιζαν, η καρδιά της βροντοχτυπούσε και τα πόδια, τα χέρια, το κορμί, η ύπαρξή της ολόκληρη πάγωναν όπως τότε. Βάζοντας όση δύναμη διέθετε, σηκώθηκε κι έφτασε παραπατώντας στην ασφάλεια του δωματίου της.

Χύθηκε στο κρεβάτι κι έμεινε ώρες με τα μάτια ορθάνοιχτα να ανιχνεύει τις νυχτερινές σκιές. Βήματα ακούστηκαν στις σκάλες και στον διάδρομο, πόρτες ανοιγόκλεισαν, οι θόρυβοι έπαψαν και το σπίτι γέμισε σιωπή, μα τα μάτια της δεν έλεγαν να κλείσουν. Στεγνά και ορθάνοιχτα ατένιζαν τις εικόνες που χόρευαν στους τοίχους της κοριτσίστικης κάμαρας, μέχρι που δεν άντεξε· αισθάνθηκε πως θα πέθαινε, έτσι κι έμενε έστω κι ένα λεπτό ακόμη στο δωμάτιο, κι αθόρυβα κατέβηκε τις σκάλες και βγήκε στην αυλή. Ακούμπησε τα μπράτσα στην ψηλή μάντρα της περίφραξης και ύψωσε το βλέμμα στον ουρανό. Είχε ένα τσιγγάνικο φεγγάρι εκείνο το βράδυ. Ανέμιζε γύρω του μια αιθάλη πολύχρωμη, σαν να χόρευε έναν μαγικό χορό στα ουράνια υπό τους ήχους των βιολιών. Το κοίταξε αλλοπαρμένη, μέχρι που

* «[...] Μας τιμώρησε σκληρά ο Θεός...»

άκουσε το θρόισμα. Ο άντρας ξεκόλλησε απ' τον ίσκιο του σπιτιού, ενώ συνάμα η μυρουδιά καπνού έφτανε στα ρουθούνια της.

Στράφηκε και τον είδε να την παρατηρεί.

«Ούτε εσύ μπορείς να κοιμηθείς;» τη ρώτησε με κατανόηση.

Έγνεψε αμίλητη και, σκαρφαλώνοντας στον πέτρινο περιβόλο, κάθισε κρεμώντας τα πόδια έξω. Εκείνος έσβησε αμέσως το τσιγάρο πατώντας το με τη μύτη του παπουτσιού στο μαλακό χώμα και τη μιμήθηκε, λες και τον είχε προσκαλέσει. Στάθηκαν έτσι αγναντεύοντας την κοιμισμένη πόλη. Πέρα στο βάθος το φεγγάρι χάραζε στη θάλασσα ένα ασημένιο μονοπάτι.

«Θάλασσα Καρατενίζ», ψιθύρισε η κοπελίτσα.

«Μαύρη Θάλασσα», συμπλήρωσε κι ο Αριστείδης.

Ελαφρύς στεναγμός ξέφυγε απ' τα χείλη της. «Μαύρη Θάλασσα, μαύρη μοίρα», μουρμούρισε και τον κοίταξε. Τα μάτια της δυο σκούρα πηγάδια στο σκοτάδι. «Πιστεύεις πως ο άνθρωπος μπορεί να αποφύγει τη μοίρα του;» τον ρώτησε.

Εκείνος απέμεινε σιωπηλός, αιφνιδιασμένος από την ερώτηση. Δεν ήξερε τι να απαντήσει. Ο ίδιος δεν πολυπίστευε στη μοίρα όπως οι περισσότεροι Ανατολίτες. *Οι άνθρωποι φτιάχνουν τη μοίρα τους*, ήταν το αγαπημένο απόφθεγμα του παππού του και το ενστερνιζόταν απόλυτα. Τρανό παράδειγμα ότι είχε γλιτώσει τη στράτευση εξαιτίας της παρέμβασής του. Μαντεύοντας, όμως, σε τι αναφερόταν το κορίτσι, δίσταζε να μιλήσει. Θα μπορούσαν άραγε να έχουν αποφύγει τη μοίρα τους όλοι εκείνοι οι άνθρωποι, που είχαν συρθεί στα τάγματα εργασίας, στην εξορία και στις ατέλειωτες πορείες θανάτου;

«Ξέρεις, σαν τέτοια μέρα την άφησα πίσω. Μάιος ήταν, όπως τώρα... Το θυμάμαι, κι ας είχαμε χάσει και μέρες και μήνες, καθώς σερνόμασταν στις εξορίες. Ρώτησα τη θεία Μόρφω, για να μην ξεχάσω, αν ζούσα... που έζησα. Γιατί μου το ζήτησε εκείνη...» Σώπασε κι η πηχτή σιωπή γέμισε σαν κάτι ζωντανό τον νυχτερινό αγέρα. «Αχ, μάνα!» δε βάσταξε και βόγκηξε μετά. Τύλιξε τα χέρια γύρω της τρέμοντας κι ο νέος άντρας άπλωσε την παλάμη και την ακούμπησε στον ώμο σε μια αυθόρμητη κίνηση παρηγοριάς.

«Θέλεις να μιλήσεις; Αν θέλεις, είμαι εδώ...» Περιμένε, κοιτάζοντας συνεπαρμένος το ντελικάτο κοριτσίστικο προφίλ, σκοτεινό κόντρα στο φεγγαρόφωτο.

Πέρασαν κάποιες στιγμές, μέχρι να του απαντήσει.

«Θα το ήθελα», μουρμούρισε με το βλέμμα πάντα χαμένο στη Μαύρη Θάλασσα. «Σ' αυτό το σπίτι δε μιλάμε για όσα συνέβησαν. Ο πατέρας πιστεύει πως ανήκουν πια στο παρελθόν και μόνο έτσι θα μπορέσουμε να συνεχίσουμε να ζούμε. Όμως εγώ νιώθω πως όσο δε μιλώ, τόσο στοιχειώνουν όλα μέσα μου...»

«Πες μου...»

«Σ' ευχαριστώ», ακούστηκε πνιχτή η φωνή της. «Θα σου πω... Δεν ξέρω, όμως, από πού ν' αρχίσω...»

«Απ' όπου αισθάνεσαι πως είναι η αρχή...»

«Οι όμορφες μέρες... Τότε, που ήταν ωραία η ζωή ή τουλάχιστον έτσι φαινόταν ακόμη σε μένα που ήμουν παιδί κι έβλεπα μόνο την επιφάνεια. Αυτές είναι η αρχή μου. Από εκεί θα ξεκινήσω. Για να πάρω δύναμη, να ξεστομίσω μετά και τα υπόλοιπα...»

Την άκουσε αμίλητος. Κάτω χαμηλά η κοιμισμένη Σαμψούντα οσφραϊνόταν το παρελθόν που ξεδίπλωνε η κοριτσίστικη φωνή κι η Μαύρη Θάλασσα της έγλειφε τα πόδια. Μια γκριζα ομίχλη σάλεψε πάνω απ' την πόλη, φωνές που είχαν σβήσει πια, μα που ο απόηχός τους έστεκε και θα 'στεκε για πάντα εκεί, ξαναζωντανεύσαν, καθώς επέστρεφαν στα σπίτια του Καδή-κιοί οι ψυχές που είχαν χαθεί στις εξορίες της ενδοχώρας. Άντρες, γυναίκες, παιδιά... απόντες κι ωστόσο παρόντες.

Νύχτα, όπως και τώρα...

Η Καλλιόπη πίστευε μέχρι τα εννιά της χρόνια πως το χειρότερο που της είχε τάξει η ζωή ήταν τα παράξενα μάτια της, για τα οποία την κορόιδευαν οι συμμαθήτριάς της στο Παρθεναιγωγείο, επειδή δε γινόταν να γνωρίζει πόσα άλλα της είχε η μοίρα γραμμένα.

Γεννημένη στις αρχές του 20ού αιώνα στη Σαμψούντα, θα βιώσει τις λευκές πορείες θανάτου και τις εξορίες από τους Νεότουρκους, κι αργότερα τις αγριότητες του Κεμάλ.

Αρχές του 1921, στην εφηβεία, με σωριασμένο τον κόσμο της σε ερείπια, θα βρει καταφύγιο σ' ένα χωριό του Πόντου. Λίγους μήνες μετά θα ντυθεί νύφη στα δεκάξι της, σ' έναν αναπάντεχο γάμο, που θα την οδηγήσει στη Σμύρνη. Θα ζήσει για λίγο μια πλούσια ζωή στην πανέμορφη πόλη, που περιμένει αμέριμνη την καταστροφή της, και θ' ανακαλύψει τον έρωτα· κι ίσως τον χάσει, όπως ορίζει για άλλη μια φορά η μοίρα της...

Απ' τη Σαμψούντα και τον Πόντο στη Σμύρνη κι από και στον Πειραιά της προσφυγιάς, μια νεαρή γυναίκα αντιπαλεύει με πείσμα το πεπρωμένο της, διεκδικώντας το δικαίωμα στη ζωή και την αγάπη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΤΑΤΟΙΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psichogios.gr

ISBN 978-618-01-0471-4

ΚΩΔ. ΜΗΧΡΗΣ: 4282

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η